

čen in naj premisli, da, če na ktereга smemo besede pesnikove na se obrniti:

Grosss ist der Kampf, den du beginnest,
Und grosses wird von dir begehrt, —
Heil Dir, erreichst du, was du sinnest; —
Doch schon die Müh' ist ehrenwerth.

Krasopisje.

Železniki na Krajskem.

Dasiravno je namen naših „Novic“ svoje častite brave po večem soznanjati z vsimi posebnimi imenitnostmi celega sveta, je vendar njih glavni pozor odmenjen naši ljubi slovenski domovini, in s posebnim veseljem nas vodijo one od kraja do kraja, kazaje nam njene umetnije, poljedelstvo, običaje, pokrajine itd., kar je sedanjemu rodu in njega potomstvu v poduk in kratek čas. Popisovati pa tudi vse znamenitosti naše domovine je vsih rodoljubov sveta dolžnost; vsim njenim sinom mora biti za njeno povzdigo mar, da se pospeši nje notranja omika, kakor tudi oznanjuje nje slava vunanjemu svetu.

Naj bo toraj tudi meni dovoljeno, od časa do časa dodajati kako drobtinčico v bogati hram naših „Novic“, in ker sem v 65. listu lanijskega leta obljubil, ob priliki svoj rojstni kraj Železnike bolj obširno popisati, rešim dano besedo danes, akoravno že nekoliko kasno.

Preden pa Železnike v svojem sedanjem stanu popišem, se hočem ozreti enmalo v njih davnost nazaj. So namreč oni že silno stari. Kakor Valvazor v svojih 3. bukvah: „Slava krajske vojvodine“ piše, so bili že leta 1379 dobro sloveči in imenitni („im Flor“). Podložni so bili takrat friženskem škofu. — Druge znamenja pa kažejo, da bi utegnile fužine v tukajšnih krajih že veliko starejše biti. Kakor namreč ustno izročilo pravi, je nekdan na tem mestu, kjer so zdaj Železniki, jezero stalo. Nad današnjo vasjo Češnjico, kjer se pravi „na štalici“, dobro četertinko ure nad ravnino pak se najde še dandanašnji, ako se kolčikaj koplje, mnogo žlindre, kar jasno spričuje, da so nekdanj tu fužine bile. Ako je voda te fužine gonila, je mogel tukajšni kraj imeti nekdan vso drugo podobo; zna pa tudi biti, da so fužine le poleg jezera stale in jih je človeška moč gonila. Al vse to je zagernjeno v gosto meglo starodavnosti. Gotovo pa je, da poznejši čas so bile Železniške fužine ena v „Dašenci“ proti Podlonku, ena pa pod Zalilegom v grapi na desno roko „v farjevem potoku“, zakaj na obeh krajih se še pozna, kje so stale. Ob tistem času je še tu, kjer so poznejše se spodnji Železniki vzdignili iz tal, bilo močvirje, kjer je nek bivalo mnogo divjih rac, — še dandanašnji se imenuje omenjeni del Železnikov zastran tega „Racovnik“. —

Ker so bili prvi tukajšni fužinarji Lahji, med drugimi tudi rodovina Petrazzi (ktera je vendar že izmerla), in je dobro četertinko ure nad Železniki še zdaj pohištvo, po domače „pri Petraču“ zvano, je utegnila o tistem času, ko so bile še fužine v farjevem potoku, omenjena rodovina Petrazzi tu svoje stanovanje imeti. S časom so se pričeli zdanji Železniki vzdigovati na dan. Perva tukajšna hiša, prav za prav grad, se je po nje posestnikih, ki so bili nek iz Palme doma, imenovala Palmada, ktero ime je obdržala še do današnjega dne. Kakor ustno izročilo pripoveduje, bi utegnila Palmada že okoli 11 sto let stara biti. Bila je že od začetka in je še danes mlin, ktereга je do taistiga časa, da so se fužine sem preselile, le sama rečica Smoljeva gonila. Poznejši čas so se preselile fužine; zdajne spodnje iz Dačence, zgornje pa iz farjevega potoka na mesto, kjer zdaj stojijo, vendar spodnje nek okoli 90 let poprej, kakor zgornje, in še le potem se je menda zidanje Železnikov v bolj obširni meri pričelo. Poleg spodnjih fužin se še dandanašnji imenuje ena hiša „grajščina“, ki je tudi v Valvazorjevih bukvah narisana kakor mogočen grad; je tedaj gotovo, da so tu, kakor tudi poleg zgornjih fužin v Plavcovi hiši, ktera je bila nek

perva v zgornjem koncu postavljena, prvi tukajšni fužinski posestniki stanovali. Omenjena hiša „grajščina“ poleg spodnjih fužin ni vendar zdaj po podobi nič razločna od drugih hiš. Bolj grajsko podobo pak ima še Palmada, ker od nekdanjih 4 stolpičev, ki so jo obdajali, še dandanašnji eden stoji. Pred kakimi 45 leti so jo predelali; takrat so poderli tri stolpiče, in tudi oddelk, v katerem je bila nek dvorana s silo umetno izrezanim, pozlačenim in pobarvanim stropom. Tistikrat so izkopali tudi kamen, od ktereга je že v 9. tečaju „Novic“ pod naslovom: „narodske starice“, Benkov Tone v dopisih do svojega prijatla omenil. Bil je nad vratmi doljne izbe, in je še viditi. Ni sicer več cel, vendar se znajdejo na tistem še naslednje številke:

C. P. B. 4. N.

Ali pomeni tedaj B 3 ali 7, ali morebiti tudi le kako čerko, ne vém; če je 3, tak je leto 1342. Toliko bolj pa je to verjetno, ker Valvazor, kakor sem v začetku povedal, v imenitnosti Železnikov l. 1379 govori. Vendar se ustno izročilo, kakor sem tudi zgoraj omenil, ne ujema s to številko. Ravno tako tudi pripoveduje, „da so Železnikarji takrat posebno zlo kupčevali z Italijo“. Ker v poprejšnih časih tudi proti Loki ceste ni bilo, jim je odperala nar bližnji pot proti Italii sosedna tominska dolina, kamor so po tovorjenji svojo robo odpravljali. Še dandanašnji je stara pot memo Šučce, ki je že nekdan proti Gorici in Italii deržala. —

Naj opomnim tu še nekega družega dokaza, ki pričuje nekdanjo zvezo in barantijo s Talijani. Pred malo leti so najdlji pri kopanji laza, četertinko ure nad Železniki, vendar ne ob stari poti, ampak takraj vode nad sedanjo cesto, mnogo bakrenih in tudi nekaj srebrnih dnarjev. Na enem srebrnem se je vidil na eni strani gerb beneške republike z opisom: SANCTVS. MARC. VENET. 140; na drugi strani pa je bil križ z opisom: ANTON. PRIOL. DVX. VEN. ZA. V. Na drugem srebrnem je bila na eni strani podoba kralja z opisom: PHI. REX. HISPANIARVM; na drugi strani pa gerb s čveterimi predeli (Felder): v enem milanska kača, v drugem stolp, v tretjem oroslon, v četertem enoglavni orel z opisom: MEDIO-LANI. DVX. Tud bakreni dnarji so bili nek beneške baže, ktere pa je človek, ki jih je izkopal, za male krajcarje nekemu judu prodal. Rekel mi je on, da so bile dutke. Izpraševal sem omenjenega človeka, ali se morebiti nahaja na tistem kraju sled kakega obzidja, pa je rekel, da ne; tedaj sam Bog vé, kako so omenjeni dnarji na tisti kraj prišli, ker je precej visoko od ravnine.

(Konec sledi.)

Černe bukve.

Pred nekterimi leti so imele „Novice“ zlate in černe bukve; v une so zapisovale hvale vredne dela, v te vsake sorte nerodnosti. Ni prav, da so opustile to, ker saj černe bukve niso bile brez prida. Čeravno graje vrednih oséb niso z imenom povedale, ampak le nerodno djanje imenovala, so ljudje tacemu, kdor je kaj enacega nerodnega počenjal, koj rekli: „to je tudi eden iz černih bukev“ — in pomagalo je večkrat. Odpirajte tedaj še vprihodnje černe pa tudi zlate bukve in zapisujte va-nje pomenanja ali pa graje vredne dela.

Za černe bukve Vam bom koj jez nekaj povedal. Večkrat sem že vidil v naši vasi hlapca — ne mladega smerkovca, ampak stare kosti, od katerih bi se smelo misliti, da imajo že vso svojo pamet vkupej — ki je z lulo v ustih seno iz enega poda v družega in iz poda v hlev nosil, in kakor iz dimnika puhal, da me je groza bila. Kakošna nevarnost! kako hitra je nesreča ne le za gospodarja, ki ima tako zanikernega hlapca, ampak za vse nedolžne sosede! Ko sem ga okregal, da naj pomisli, kaj

dela, jo je potepera odnesel. Koliko strašnih nesreč se je že zgodilo po taki nečimernosti! Potlej pa pravijo nekteri: „Bog nas tepe, pa ne vemo zakaj?“ Vaša zanikernost vas tepe, ker Vam je Bog pamet dal, pa ravnate, kakor da bi je ne imeli!

Zapišite „Novice“ vse take, naj so hlapci ali gospodarji, ki z gorečo lulo hodijo po nevarnih krajih, v černe bukve!

Iz Dolenskega.

J. R.

Kratkočasnica.

Premožen pa precej bahaven in slaboumen mladeneč je dolgo potoval za kratek čas in da bi kaj vidil in zvedil po svetu. Ko je sopet domú prišel, je ljudem več čudnih reči pravil, ktere je tam pa tam ob svojem potovanji vidil, pa se tudi večkrat debelo zlagal. Med drugimi rečmi je pripovedoval tudi, da je na nekem otoku vidil kapusno glavo grozno veliko, tako, da pod vsakim njenim peresom bi se bila lahko armada eksercirala. „Zna biti — mu odgovori sosed Marko — ker po svetu se res marsikaj čudnega vidi in sliši. Kaj tacega vém tudi jez povedati. Primerilo mi se je namreč, da sem vidil nekod en kotel, in morebiti ravno tam, kjer si ti omenjeno kapusno glavo vidil, ki je bil tako velik in širok, da je več sto delavcev v njem stalo, ki so ga od znotraj kositarili (cinili)“. — „Ti me češ nalagati“ — odgovori na to mladeneč — „to ne more biti. Čmu bi pač tako velik kotel bil?“ — „Čmu? vprašaj; morebiti ravno zato, da bi se v njem tista kapusna glava kuhala, od ktere si ti ravno govoril“.

Verdelski.

Novičar iz mnogih krajev.

C. k. ministerstvo not. opr. je preklicalo tisti predpis, po katerem se je dozda vsak, kdor je iz kakošne druge dežele avstrijskega cesarstva se hotel na Ogersko in popred z Ogerskim združene dežele preseliti, z izpustnim pismom od svoje gosposke se mogel skazati. — Na vprašanje: ali imajo perva dva v §. 478 kazenske postave imenovana prestopka določene tarife za kruh, meso itd. politične gosposke ali sodnije preiskovati in kaznovati, je c. k. ministertvo not. opr. določilo, da ta obravnava spada v opravilstvo politične gosposke, ako prestopnik že ni popred dvakrat od politične gosposke kaznovan bil; če pa ga je že dvakrat politična gosposka kaznovala, ima potem sodnija preiskavo in kaznovanje prevzeti; zraven tega je ministerstvo tudi določilo, da kdor je te tarifne postavke tretjibart prestopil, le takrat zgubi pravico mesarstva, pekarije itd., če je že pred dvakrat naj večji kazni zapadel bil. — Ministerstvo je ukazalo, da dosluženi in popolnoma pripravní podoficirji se imajo za višje nadglednike (Oberaufseher) v službo finančne straže jemati. — Za gotovo se sliši, da se bo teržaška železnica zdaj na vso moč delati začela in en del tistega dnarja, ki ga bo francoska družba, ktera je ces. železnice za 90 let v najem vzela, se bo za te dela obrnil. — Od vsih krajev se sliši, da je veliko snega padlo; severna železnica je bila te dni na več krajih zamedena. — Naj novejši popisi ogerske dežele razodevajo, da na obdelanih 1800 štirjaških miljah se vsako leto pridela okoli 144 milijonov vagánov žita, 60.000 centov tobaka in 30 milij. veder vina; na silo velicij pustah se redí naj manj 4 milij. govéd, 16 milij. ovác, v mnozih rudnikih pa se izkoplje blizo 10 milij. centov rude na leto. — Vse novice iz Kríma zdaj skor le od vremena govoré, ker tudi tam je veliko snega padlo in je zlo merzlo (8 stopinj mraza po R.), zato pa tudi vozijo pogostoma ozeble bolnike iz Kríma v Carigrad. Čeravno vojaki že godernjajo, da vojskovodji ne začno vojske, je vendar na obéh stranéh zdaj zima vojsko

zaperla, da je menda ne bo pred mescom sušcem, čeravno so Rusi in zavezniki že veliko nove moči dobili. Tudi iz tega, da je Omer-pašu iz Carigrada dokaz došel, da nima konjikov pred kakor konec februarija v Krim odpraviti, se smé smiliti, da še dolgo ne bo nič. — Majhno upanje na mirno spravo je poderl popolnoma vraden spis v nekem petrogradskem časniku tako, da nihče ne pričakuje mirne sprave. V tem spisu, ki našteva „dobrote, ki jih je Rusija Evropi skazala, ko je ošabnega Napóleona v letu 1812 uničila, in v letu 1848, ko je Evropo brezvladnosti rešila in Austrijo dvakrat, na Laškem in Ogerskem, pogube otéla, se Rusija popolnoma odpoveduje vsake zveze z zahodnimi državami, ktere je duh novotarstva skoz in skoz spačil; sedanja vojeka bo Rusijo popolnoma ločila od vsake zveze z nehvaležnim tujstvom in nič je ne bo oviralo napredovati na poti svoje veličastne prihodnosti; vsaka overa je zastonj in je prederznost zoper previdnost božjo!“ Take razodetja — pravi „Presse“ — ugasnejo še to majhno lučico, ki je svetila dozda mirni spravi. — Angleški minister Russel je stopil iz ministerstva, ker so mu priprave za krepko vojsko premlačne bile. Kako se bo še sicer premenilo ministerstvo, se še ne vé. „Times“ še zmiraj upije čez zaspanost ministrov in pravi: „če nočemo biti močni v vojski, pa pustimo vojskovanje in bodimo le tergovci!“ Časnik „Donau“ je prinesel te dni čudno novico, da se nek pruska vlada pripravlja, dve armadi ob Rajnu, eno pa v Šlezii ustanoviti — uno zoper Francoze, to zoper Austrijo. Ker je med „pripravljanjem“ in „doveršenjem“ še velika stopnja, utegne pripravlanje le pripravlanje ostati. — V strašni nevarnosti so bili unidan vozovi na železnici med Turinom in Genovo. Roparji so priderli v hišico cestnega čuvaja na železnici, so poderli tisti kol, na katerem čuvaj s peharji naznanila daje vozovom; čuvaja so zaparli in šine železnice pred hišo razderli, tako, da bi se bili vozovi na tem mestu zvernili, in oni bi bili ropali potem. Z nevarnostjo lastnega življenja je vendar zaperti čuvaj roparjem utekel, je pritekel k hišici bližnjega čuvaja in tam je bilo vodniku vozov, ki so kmali potem se pripejlali, naznanjeno, da naj ustavi vozove, — in tako so bili rešeni velike nevarnosti.

Pogovori vredništva.

Gosp. prejemnikom „Novic“: Vnovič nam je treba ponavljati c. k. pošto postavbo, ktera pravi: če kdo kakega lista po pošti pošiljanega časnika ni prejel, se smé za-nj po pošti oglasiti in za tako pismo ni treba poštnine (marke) plačevati, toda troje je storiti: 1) v takem pismu se ne smé nič drugzega pisati, kakor to, da prejemnik ni prejel tega in tega lista, 2) take pisma se ne sméjo pečatiti, ampak se morajo odperite pošiljati, in 3) zunaj se ima napisu pristaviti beseda „reklamacija Novic“ (Zeitung-Reklamation). Preden se pa take reklamacije pošiljajo založništvu „Novic“ v Ljubljano, naj vsak gosp. prejemnik poprej še enkrat pobara za list svoj pri tisti c. k. pošti, po kateri „Novice“ prejema.

Po „Novicah“ naznanjene milodare za pogorelce Podhoščane in na Bločicah smo poslali tistima duhovnima gospodoma, ki sta za pogorelce prosila; za pogorelce na Bločicah je k že naznanjenim milodarom dodal še neimenovan gospod iz Ljublj. 1 fl.

Stan kursa na Dunaji 29. januarija 1855.

Obligacije	5 %	83	fl.	Esterhaz. srečke po 40 fl.	83 1/2 fl.
državnega	4 1/2 %	72 1/4	„	Windišgrac. „ „	20 „ 28 3/4 „
dolga	4 %	64 1/2	„	Waldstein. „ „	20 „ 28 1/2 „
	3 %	50 1/2	„	Keglevičeve „ „	10 „ 11 „
	2 1/2 %	41	„	Cesarski cekini.	5 fl. 56
Oblig. 5 % od leta 1851	B 94	„		Napoleonдор (20 frankov)	9 fl. 54
Oblig. zemljiš. odkupa 5 %	75	„		Suverendor	17 fl. 20
Zajem od leta 1834 . . .	234	„		Ruski imperial	10 fl. 13
„ „ 1839 . . .	120	„		Pruski Fridrihsdor . . .	10 fl. 43
„ z loterijo od leta 1854	102 1/8	„		Angleški suverendor . .	12 fl. 26
„ národní od leta 1854	86 3/8	„		Nadavk (agio) srebra:	
				na 100 fl.	27 1/4 fl.